

Відгук опонента
Потапчука Євгена Михайловича
на дисертаційну роботу Гичко Юлії «Формування емоційної компетентності майбутніх психологів засобами коуч-технологій», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Як свідчить практика, основою готовності психолога до професійної діяльності є його компетентність, зокрема емоційна компетентність, яка відображає сукупність здібностей, знань, вмінь і навичок в емоційній сфері, що дозволяє управляти власними емоціями і створювати сприятливу емоційну атмосферу в процесі міжособистісної комунікації. Важливу роль у підготовці психолога і формування його емоційної компетентності відіграє коучинг як технологія фасилітації особистісного розвитку з метою формування вмінь управління власним емоційним станом і навичок впливу на емоційний стан партнерів з якими взаємодіють. Не зважаючи на те, що коучинг є потужним засобом усвідомленого навчання, використання засобів коуч-технологій для формування емоційної компетентності майбутніх психологів не знайшло належного наукового обґрунтування та втілення у закладах вищої освіти. Відсутні наукові розробки, які б сприяли розумінню потенціалу коучингу у формуванні емоційної компетентності майбутнього психолога, а також технології використання коучингу при підготовці фахівців соціально-педагогічного профілю. Усе це актуалізує тему дисертаційного дослідження та її важливе практичне значення для підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможного, інтелектуально-розвинутого фахівця з психології.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, мають достатній рівень обґрунтованості. Їх теоретичною й методичною основою є положення психологічної теорії, наукові

дослідження у сфері вікової та педагогічної психології, соціальної психології та психології сім'ї. У дисертаційній роботі коректно обґрунтовано актуальність теми, чітко визначено об'єкт, предмет дослідження, сформулювала мету та завдання.

Для вирішення задач і перевірки гіпотези дисертантка підбрала цілий комплекс взаємопов'язаних теоретичних методів дослідження: аналіз (вивчення психологічної та педагогічної літератури, пов'язаної з дослідженням проблеми формування емоційної компетентності майбутніх психологів), синтез (поєднання частин предмета, встановлення їх зв'язку), порівняння (зіставлення предметів або явищ дійсності з метою встановлення схожості чи відмінності між ними, знаходження загального, що може бути властивим двом чи декільком об'єктам дослідження), узагальнення та систематизація теоретичних засад досліджуваної проблеми.

Зміст дисертації послідовно розкриває тему дослідження.

У першому розділі «Емоційна компетентність майбутніх психологів як об'єкт наукового дослідження» дисертанткою здійснено аналіз наукових досліджень емоційної компетентності особистості у психологічному дискурсі. Авторкою з'ясовано, що емоційна компетентність – це готовність і здатність людини гнучко управляти емоційними реакціями як власними, так і інших людей, адекватно ситуаціям та умовам, що змінюються. Згідно із концепцією компетентнісного підходу кожен вид професійної діяльності вимагає наявності певних компетенцій, що забезпечують ефективну реалізацію саме цієї професійної діяльності суб'єктом праці. У контексті досліджуваної проблематики емоційна компетентність психолога полягає у його усвідомленій готовності до реалізації емоційних компетенцій, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності та вирішення соціальних завдань. При цьому уточнено, що емоційна компетентність майбутніх психологів – це інтегративне динамічне утворення, яке активізує їх здатність глибоко усвідомлювати особливості своїх емоційних станів, емоцій та

почуттів інших, а також здійснювати цілеспрямований вплив на них у процесі комунікації та навчальної діяльності. Також було обґрунтовано потенціал коучингу у формуванні емоційної компетентності майбутніх психологів.

Проведена робота дозволила здобувачці узагальнити об'єктивний науковий досвід у пізнанні характеристик та особливостей дослідження емоційної компетентності, що посприяло з'ясуванню наявних проблемних питань, пов'язаних з предметом дослідження.

У другому розділі «Емпіричне дослідження сформованості емоційної компетентності майбутніх психологів» наведено результати вивчення потенціалу коучингу у формуванні емоційної компетентності майбутнього психолога. Емпіричним шляхом встановлено, що переважна більшість майбутніх психологів характеризується середнім рівнем розвитку емоційної компетентності, що передбачає недостатню розвиненість деяких її складових. Найбільш сформованим конструктором досліджуваної особистісної властивості є соціальна чуйність, тобто усвідомлення емоцій та почуттів оточуючих, вміння їм співпереживати. Найменш розвиненим складником визначено управлінські відносини, а саме навички налагоджувати комунікацію з партнером по спілкуванню, яка сприяє покращенню емоційного стану та ефективності виконуваної діяльності.

У третьому розділі «Експериментальне дослідження формування емоційної компетентності майбутніх психологів» відображена психолого-педагогічну модель формування емоційної компетентності майбутнього психолога, на основі якої було побудовано логіку формувального експерименту. Представлена психолого-педагогічна модель формування емоційної компетентності майбутніх психологів у нормативному плані конструює цілісний процес за основними його компонентами: цільовим (мета та завдання), методологічним (наукові підходи, принципи навчання), операційно-змістовим (етапи реалізації), критеріально-оцінювальним (компоненти, критерії, рівні), технологічним та результативним.

Крім того, дисертанткою розроблено та обґрунтовано авторську програму формування емоційної компетентності майбутнього психолога. За підсумками експериментальної перевірки її ефективності можна зробити наступні висновки, що коучинг формування емоційної компетентності дозволяє допомогти здобувачеві вищої освіти побачити самого себе в розрізі вузького погляду на проблему; позначити додаткові перспективи; увійти в різні перспективи; зробити вибір; скласти план, орієнтований на конкретну ситуацію; сприйняти план всерйоз і взяти на себе відповідальність; діяти відповідно до плану.

Авторська технологія формування емоційної компетентності майбутнього психолога у процесі коучингу містить вступну сесію коучингу (знайомство, визначення стратегії і перспектив); демонстрацію навичок, аналіз і пошук нових ресурсів (коуч-сесії - особисті та групові); завершальну сесію коучингу (план дій, відповідальні, система мотиваційних заходів, необхідні ресурси і т. д.). Процес коучингу базується на вихідних передумовах розвитку і саморозвитку людини. Потенційно в кожному суб'єкті знаходяться відповіді практично на всі питання і можливі варіанти вирішення проблем, що виникають. Викладач-коуч не дає готових порад і рекомендацій, а допомагає здобувачеві вищої освіти знайти власні рішення актуальних питань.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження характеризуються науковою новизною, адже в ньому вперше з розроблено та обґрунтовано психолого-педагогічну модель формування емоційної компетентності майбутнього психолога; розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність програми формування емоційної компетентності майбутніх психологів на засадах використання технологій коучингу; удосконалено технологію використання коучингу при підготовці фахівців соціономічного профілю. Крім того, *отримали подальший розвиток* наукові уявлення про

потенціал коучингу у формуванні емоційної компетентності та розвитку емоційного інтелекту у фахівців соціономічного профілю.

Повнота викладених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

За темою дисертації опубліковано у 15 наукових працях, з них 3 у наукових статтях у фахових виданнях України з психології і 1 – у зарубіжному виданні з психології і 1 входить до наукометричної бази Scopus, 10 – апробаційного характеру).

Важливість одержаних дисертантом результатів для науки і практики.

Дисертаційне дослідження має чималу практичну значущість, адже містить цілу низку нових розробок, які доцільно використовувати в процесі викладання навчальних дисциплін психологічного напрямку. Його результати також сприятимуть оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх психологів під час їхнього навчання у закладі вищої освіти.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Вивчення дисертаційного дослідження, а також аналіз наукових праць дисертантки, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не дає підстав фіксувати допущення нею порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). В дисертації є посилання на джерела інформації за кожним випадком використання тверджень, ідей, розробок тощо. Представлена наукова робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права, відображає бажання автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності та джерела інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертації, її цілісність та логіку викладу матеріалів, необхідно відзначити наявність певних дискусійних положень і висловити

деякі побажання, зокрема:

1. У розділі 1. (Емоційна компетентність майбутніх психологів як об'єкт наукового дослідження) дисертантка формує теоретичне підґрунтя для пізнання феномену емоційної компетентності. Водночас *недостатньо чітко визначено позицію автора щодо детермінантів, які здійснюють вплив на розвиток усвідомленої готовності фахівця до реалізації емоційних компетенцій, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності та вирішення соціальних завдань.*

2. Викликають глибокий інтерес запропонована авторкою психолого-педагогічна модель формування емоційної компетентності майбутніх психологів. Проте, було б *доречним більше уваги акцентувати на психологічних аспектах формування емоційної компетентності майбутніх психологів.*

3. Дисертантка справедливо стверджує, що в процесі коучингу особливі вимоги пред'являються до викладача закладу вищої освіти, серед яких його здатність встановлювати довірливі і партнерські (рівноправні) взаємовідносини, що дозволяють знімати бар'єри у взаємодії і полегшувати процес вирішення поставлених перед майбутнім фахівцем завдань. Зважаючи на зміст цих вимог, доцільно було б *запропонувати відповідний тренінг для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників з питань застосування засобів коуч-технологій для формування емоційної компетентності майбутніх психологів.*

4. Дисертаційне дослідження тільки виграло б, якби здобувачка, опираючись на результати дослідження, розробила *практичні рекомендації майбутнім психологам* як суб'єктам ефективного розвитку готовності і здатності гнучко управляти емоційними реакціями як власними, так і інших людей.

5. Не зважаючи на достатньо презентабельну характеристику у загальних висновках дисертації найважливіших наукових та практичних результатів,

доцільно було б наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів та обґрунтувати їхню достовірність.

Однак, викладені зауваження не мають принципового характеру і не знижують цінності наукового дослідження, його науково та практичного значення. Дисертаційна робота є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати.

За актуальністю теми, а також ступенем новизни й обґрунтованості дисертаційна робота Гичко Юлії «Формування емоційної компетентності майбутніх психологів засобами коуч-технологій» повністю відповідає вимогам щодо присудження наукових ступенів, що висуваються до здобувачів наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія», а здобувач заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія».

Опонент

завідувач кафедри практичної психології та педагогіки
Хмельницького національного університету
доктор психологічних наук, професор.

Є. М. Потанчук

«01» грудня 2021 р.

Підпис Потанчука Є. М. засвідчую:
проректор з наукової роботи,
доктор технічних наук, професор

О. М. Синюк.